



**AgEcon** SEARCH  
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

*The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library*

**This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.**

**Help ensure our sustainability.**

Give to AgEcon Search

AgEcon Search  
<http://ageconsearch.umn.edu>  
[aesearch@umn.edu](mailto:aesearch@umn.edu)

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

# *A mezőgazdaság szerepe Mauritius gazdasági fejlődésében*

NESZMÉLYI GYÖRGY IVÁN – ERDEINÉ KÉSMÁRKI-GALLY SZILVIA

Kulcsszavak: agrárgazdaság, cukornád, fogyasztás, Mauritius.

JEL-kód: O13, Q17, R11.

## ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A cikk Mauritiussal, az afrikai kontinentstől keletre elhelyezkedő és az Indiai-óceán által körülvelt kicsi ország gazdasági átalakulásával foglalkozik (a mezőgazdasági szektorra fókuszálva). Mauritius az utóbbi években látványosan fejlődött, gazdasága diverzifikálódott és modernizálódott. A függetlenség elnyerésekor még tipikus agrárország volt, ma viszont a szolgáltató ágazatok dominálnak: az idegenforgalom és a pénzügyi szolgáltatások a mauritiusi nemzetgazdaság alapjának tekinthetők. A korábbi gyarmati időszak egyik fő öröksége a cukornád dominanciájára épülő mezőgazdaság, ám ennek teljesítménye ma már csak a GDP 4%-át teszi ki.

Mauritius, illetve az ország gazdasági eredményeinek háttere azonban nemcsak érdekes olvasmány, hanem tanulságokat is hordoz. Bár első látásra kevés hasonlóságot vélhetünk felfedezni Magyarországgal, a magyar agrárgazdaság és a hazánktól oly távoli parányi szigetország között, azonban ha az eltérő adottságoktól elvonatkoztatunk, akkor több olyan vonást is felfedezhetünk, ami a magyar szakemberek számára is tanulságos és hasznosítható lehet, valamint a jövőben kiindulási alapja lehet akár a kétoldalú gazdasági együttműködésnek.

Ilyen kérdés vagy adottság az, hogy Mauritius az utóbbi évek többé-kevésbé stabil és folyamatos gazdasági növekedése ellenére ma is és várhatóan a jövőben is jelentős élelmiszer-behozatalra szorul. Bár az agrárkereskedelemben betöltött szerepe alapján Mauritius nettó agrárimportőr, de igyekszik ennek mértékét, arányát csökkenteni, így a magyar szerepvállalásnak nem csupán agrárexportunk erősítése lehet ebben az irányban, ami a távolság miatt komolyabb volumen aligha jelentene, hanem sokkal inkább a mauritiusi mezőgazdaság fejlesztésében való szakmai-technológiai szerepvállalás.

Rendkívül tanulságos a mauritiusi kormányzat proaktív hozzáállása a klímaváltozás hatásainak mérséklése, illetve a fenntarthatóság erősítése érdekében. A klímaváltozás hatásai Mauritius esetében ma közvetlenebbül tapasztalhatók, mint Közép-Európában, de számos negatív hatás már ma is érzékelhető hazánkban. Mauritiusban az élelmiszer-ellátás és a korlátozott édesvízkészlet megóvása, fenntartható hasznosítása a legkomolyabb nemzetbiztonsági kérdések közé tartozik. Az élelmiszer-gazdasági szektor fejlesztésének legfontosabb tényezői a fenntarthatóság, hatékonyság és a környezetbarát technológiák alkalmazása.

A mauritiusi kormány elkötelezett a gazdasági növekedés előmozdításán túl a környezet védelme, a társadalmi stabilitás erősítése, a munkanélküliség csökkentése, a korrupció és a szegénység felszámolásának szándéka mellett.

**Mauritius vezetése sikeresen tudott és tud tőkét kovácsolni az ország komparatív előnyeiből, illetve az ország földrajzi elhelyezkedéséből. Ez ma jól tetten érhető a más államokkal, különösen a világ nagyobb gazdasági pólusaival való kapcsolatainak fejlesztése terén (pl. Kína, India, Európai Unió), továbbá igyekszik híd szerepet betölteni az Ázsia és Afrika közötti beruházások menedzselése és finanszírozása tekintetében.**

## bevezet ős

Mauritius gazdasága földrajzilag a szubszaharai Afrikához tartozik, a Franciaországhoz tartozó Réunion szigetet is magában foglaló Mascarenhas-szigetszoport részét képező ország, és a trópusi égövben fekszik. Teljes területe 2040 km<sup>2</sup>, a fő sziget mellett az országhoz tartozó kisebb szigetek területével együtt. Népeisége 1 264 613 fő (2017. július) (*Statistics Mauritius, 2018a*).

Mauritius szigetén már a kora középkorban megfordultak mind a maláj, mind az arab hajósok, de egyikük sem akart itt letelepedni. Először 1511-ben portugál hajósok Domingo Fernandez vezetésével érkeztek ide, akik Cirnának nevezték el a szigetet. Majd 1598-ban jelentek meg a hollandok, akik maradtak. A sziget nevét is megváltoztatták, ugyanis az akkori uralkodóról, Moritz von Nassauról nevezték el. Néhány évtizeddel később, 1638-ban holland telepesekkel népesítették be a szigetet. Közben érkeztek a szigetre földművesek Indiából, sőt még Japánból is. Majd 1710-ben francia kézre került Mauritius, akik Isle de France-nak nevezték. Az 1800-as évek elején zajló angol–francia háborúban komoly veszélyt jelentett a sziget az angol tengeri kereskedelemre, olyannyira, hogy 1810-ben el is foglalták. 1814-ben a párizsi békeszerződés alapján Mauritius ugyan a brit korona alá tartozik, de lakosai megtarhatták törvényeiket, vallásukat és szabadon gyakorolhatták szokásaikat. Új fejezet 1968-ban kezdődött az ország történelmében, mivel 1968. március 12-én kimondták a függetlenséget, és a Brit Nemzetközösség tagjává vált. Majd 24 évvel később, 1992. március 12-én köztársaság lett Mauritius. A függet-

lenség elnyerésekor Mauritius még tipikus agrárország, ahol a cukornádtermesztés és feldolgozás jelentette az ország fő jövedelemforrását. Az Indiai-óceán közepén fekvő szigetállam, mintegy 1100 kilométerre Madagaszkártól és 2300 kilométerre a szárazföldi Afrikától, életképes piacgazdaságot hozott létre az Egyesült Királyságtól való függetlensége óta.

Az ágazati munkamegosztás (*Tóth, 2009*) kibontakozása révén azonban Mauritius a függetlenség kivívása óta szegény agrárországból lassan, de folyamatosan fejlődő, a lehetőségekhez képest diverzifikált gazdasággal bíró állammá vált. A szolgáltatási ágazat – főként a turizmus-vendéglátás és bankszektor – előretörése, valamint a kormány szervezett könnyűipari és kereskedelemfejlesztési beruházásai nyomán a szűk földrajzi keretek közé szorított mezőgazdaság harmadlagos bevételi forrássá szorult vissza. A számos pozitív társadalmi-életszínvonalonali következménnyel járó fejlődés nyomán Mauritius Afrika egyik, mind politikai, mind gazdasági értelemben stabil államává lépett elő. Ma a lakosság jelentős részét az indiaiak adják (indo-mauritiusi 68%), de megtalálhatók kreolok (27%), sino-mauritiusiak (3%) és franco-mauritiusiak (2%) is.

## ANYAG ÉS MÓDSZER

Munkánk során a legfrissebb szekunder adatokból és információkból dolgoztunk. A szekunder források jellemzően statisztikai adatok és nemzetközi tudományos kutatások eredményeire épülnek. A statisztikai adatok forrása az Afrikai Fejlesztési Bank, illetve a Pénzügyi és Gazdaságfejlesztési Minisztérium adatbázisa, valamint eseten-

ként más szakirodalmi forrásokban megjelent elemzések. Az Afrikai Fejlesztési Bank számításai és előrejelzései a fejlesztések iránt érdeklődők (kutatók, befektetők, civil szervezetek és fejlesztési partnerek) referenciaanyaga. Ezek az önálló és független jelentések az egyes alrégiók számára kiemelt fontosságú területekre összpontosítanak, elemzik a gazdasági és társadalmi környezetet.

## EREDMÉNYEK

### Mauritius nemzetgazdasága

Az Afrikai Fejlesztési Bank, mint vezető intézmény, az afrikai makrogazdasági teljesítményre és kilátásokra vonatkozó fő gazdasági számokat gyűjti össze. Rövid és középtávú előrejelzést nyújt az 54 regionális tagország kulcsfontosságú makrogazdasági mutatóinak alakulására vonatkozóan, valamint elemzi a térség társadalmi-gazdasági kihívásait és az egyes országokban elért eredményeket.

A mauritiusi nemzetgazdaságot ma stabil, kb. 4%-os gazdasági növekedés jellemzi, annak ellenére, hogy a 2008-ban kezdődött világgazdasági válság hatásai itt is, bár Európához képest csak kisebb mértékben voltak érzékelhetők. Az ország infrastruktúrája viszonylag fejlett.

Mauritius nemzetgazdasága a következő öt fő pillérré épül (Seechurn et al., 2013):

- mezőgazdaság,
- textilipar,

- idegenforgalom,
- pénzügyi szolgáltatások,
- információs és kommunikációs technológia.

Jelenlegi munkánkban jellemzően a mezőgazdaságra kívánunk összpontosítani, mivel az összes pillér részletes elemzése terjedelmi korlátokba ütközik.

A GDP növekedési ráta értéke 4,1% (2019.01.), illetve 3,8% (2018.01.). Az ország GDP-je 2018-ban 14,277 milliárd USD, így Mauritius a 128. helyen áll a 196 ország GDP-jének rangsorában (*World Bank Group, 2019*). Az egy főre jutó GDP 11 286 USD 2018-ban, 795 USD-ral magasabb, mint 2017-ben (2017: 10 491 USD, 2008: 8030 USD) (*Country Economy, 2019*). Az egy főre jutó GDP esetében az országok 196-os listáján Mauritius a 66. helyen áll (*Country Economy, 2019*).

A foglalkoztatottság és munkanélküliség főbb értékeit az 1. táblázat tartalmazza. Az 1. táblázatban látható, hogy a gazdaságilag aktívak létszáma 1%-kal emelkedett 2016-ról 2017-re, míg a munkanélküliségi ráta 0,2%-kal csökkent. A Mauritiusi Statisztikai Hivatal adatai szerint minden 100 dolgozó közül 68-at a tercier szektor foglalkoztat (kereskedelmi, szállás- és étel-miszer-szolgáltatási tevékenységek, szállítás és raktározás, valamint minden más szolgáltatási ágazat), 25 fő a másodlagos szektorban (gyártás, villamos energia, gáz, hulladékgyűjtés és kármentesítési tevékenységek) dolgozik. Idővel a tercier szek-

I. táblázat  
Foglalkoztatottság és munkanélküliség Mauritiuson, 2017 (*Employment and unemployment, 2017*)

	Mértékegység	2016	2017	Változás (2016/2017)
Gazdaságilag aktívak	fő	581 000	586 900	+5 900
Ebből: foglalkoztatottak	fő	538 600	545 100	+6 500
munkanélküliek	fő	42 400	41 800	-600
Foglalkoztatási ráta	%	55,2	55,4	+0,2
Munkanélküliségi ráta	%	7,3	7,1	-0,2

Forrás: Statistics Mauritius (2018b)

tor egyre fontosabbá vált a foglalkoztatás szempontjából. 2007 és 2017 között ebben a szektorban a foglalkoztatás 281 800-ról 372 600-ra emelkedett. Ezzel ellentétben az elsődleges (mezőgazdaság, erdészet és halászat, bányászat és kőfejtés) és másodlagos ágazatokban a foglalkoztatás csökkent. Az elsődleges szektorban a foglalkoztatás a 2007. évi 44 100-ról 38 800-ra csökkent, elsősorban a mezőgazdasági ágazat visszaesése miatt. A másodlagos ágazatban a foglalkoztatás 156 900-ról 133 700-ra csökkent, elsősorban a feldolgozóipar csökkenő munkaerő-állománya miatt (*Statistics Mauritius, 2018b*).

### Főbb biztonsági kihívások

Mauritius számos, egyre élesedő biztonsági kockázattal szembesül, illetve belátható időn belül megoldást kell keresnie. Ezek közül a következő nemzetbiztonsági súlyú kérdések emelhetők ki.

*Neszmélyi (2013)* korábbi kutatásában is utal rá, hogy először is kihívásnak tekinthető az élelmezésbiztonság. Az ország lakossága, területe, továbbá ebből mezőgazdasági művelés alatt álló földterületek aránya (46%) alapján az egy lakosra jutó termőterület igen csekély, alig 0,07 ha. Ebből következik, hogy az ország egyik fő sebezhetősége jelenleg és hosszabb távon is, hogy jelentős élelmiszerimportra szorul, ugyanakkor ezzel párhuzamosan korántsem mindegy, hogy a rendelkezésre álló területeken milyen termények és milyen technológiával történő előállítására fókuszálnak.

Másodrészt kihívásként jelenik meg, hogy az ország édesvízkészlete korlátozott. Mauritius a trópusi égövben fekszik és óceán veszi körül, így csapadékkal aránylag bőven ellátott, ám a lakosság és a mezőgazdaság vízfelhasználása jelentős, így már ma is, időszakosan ugyan, de vízhiány alakul ki.

Harmadrészt a klímaváltozás is kockázatot jelent, amely érinti az ország tenger-

parti, illetve magasabban fekvő területeit. A tengerparti közösségeket érintő kockázati tényező a klímaváltozás hatásaként a ciklonok megjelenése, a tengerszint emelkedése, valamint a tengeri ökoszisztéma degradációja. Ez utóbbi okozója részben emberi tevékenység (pl. túlhalászat). A magasabban fekvő hegyes-dombos vidékeken a heves esőzések, ciklonok nyomán jelentkező talajeroszió és földcsuszamlások szinte napi valóságot jelentenek.

Negyedik kihívás az energiabiztonság. Az ország nemcsak mezőgazdasági területekben, hanem energiahordozókban is szűkölködik. A primer energiahordozók mintegy negyötöd részét importból kénytelen fedezni, így az ország ezen a téren is sebezhető.

Jelenleg az országnak viszonylag stabil a társadalmi és politikai rendje, valamint a nemzetgazdaság aránylag kedvező állapota mellett a lakosság különböző etnikai (indiai, afrikai, kínai, európai stb.) és vallási (hindu, muzulmán, keresztény) csoportjai között ma példaértékű a békés egymás mellett élés, de meg kell említeni annak a fordulatnak a veszélyét, amelyet a radikális iszlám mozgalmak beszívargása okozhat.

### Mezőgazdaság számokban

A 2. táblázat alapján a mezőgazdaság a bruttó hozzáadott érték (GVA) termeléséhez 2017-ben 14 306 millió mauritiusi rúpia (MUR) értékben járult hozzá, amely 3,2%-os növekedést jelent a 2016-os 13 860 millió rúpiához képest nominális értékben (reálértéken 0,2%-os csökkenés). Ennek fő magyarázata a cukornádtermelés 7,9%-os csökkenése és az egyéb mezőgazdasági termelés 2,3%-os növekedésének együttes hatása. A mezőgazdaság hozzájárulása a bruttó hozzáadott értékhez 2017-ben 3,5% volt, alacsonyabb, mint a 2016-ban elért 3,6%-os arány. A cukoripar hozzájárulása a bruttó hozzáadott értékhez 2016-ban 1,5% volt, ugyanúgy, mint 2015-ben. A mezőgazdasági szektort még ma is a cukornád

2. táblázat

**A mezőgazdaság hozzájárulása a makrogazdasági mutatókhoz, 2015–2017**  
(Share of agriculture in the economy, 2015–2017)

	Mértékegység	2015	2016	2017
Bruttó hazai termék (GDP) piaci árakon	MUR	409 893	434 765	459 918
Bruttó hozzáadott érték (GVA) nominális értéken	MUR	363 547	385 902	405 714
Hozzáadott érték (mezőgazdaság) nominális értéken	MUR	12 928	13 860	14 306
Hozzáadott érték (cukornád) nominális értéken	MUR	3 144	3 324	2 669
Mezőgazdaság aránya a GVA-ból nominál értéken	%	3,6	3,6	3,5
Cukornádtermelés részesedése a mezőgazdaságban	%	24,3	24,0	18,7
Mezőgazdaság részesedése a foglalkoztatásból	%	7,3	7,3	7,2
Mezőgazdaság éves növekedési rátája	%	+0,3	+3,7	-0,2
Cukornádtermelés éves növekedési rátája	%	-3,8	+5,2	-7,9

Megjegyzés: 100 HUF = ca. 12 MUR, 100 MUR = ca. 808 HUF

Forrás: Statistics Mauritius (2018a)

dominanciája jellemzi, ám az erőteljes diverzifikáció jelei tetten érhetők.

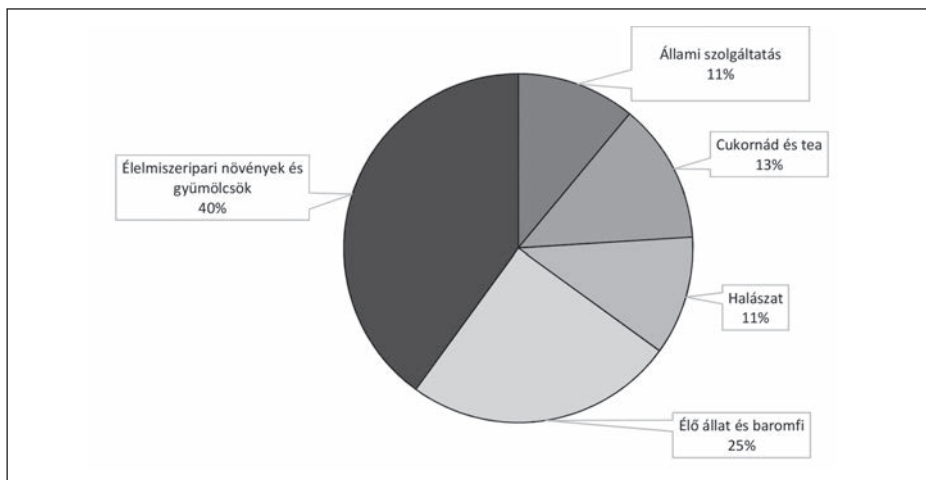
A mezőgazdasági termelésben az elmúlt években visszaesés következett be: a mezőgazdasági termelés aránya a gazdaságon belül 4%-ot tett ki 2017-ben, míg a szolgáltatás 80%-ot, az ipar 16%-ot. Az 1. ábrán látható, hogy a mezőgazdaságon belül az élelmiszeripari növények és gyümölcsök

termelése képviseli a legnagyobb arányt, míg az élő állatot követően a cukornád- és teatermelés a harmadik helyen áll.

A foglalkoztatottság alakulását a különböző szektorokban a 3. táblázat szemlélteti. A 3. táblázatban látható, hogy a mezőgazdaságban foglalkoztatottak létszáma és aránya az elmúlt években folyamatosan csökkent, míg a szolgáltatói szektorban erősen emelkedett.

I. ábra

**Az agrár jellegű tevékenységek aránya a mezőgazdasági termelésben**  
(Share of agriculture in the economy)



Forrás: szerzők saját szerkesztése a Statistics Mauritius (2018a) alapján

**3. táblázat**  
**Foglalkoztatottság a mezőgazdaságban, az iparban és a szolgáltatói szektorban (nagyvállalatok: 10 vagy több alkalmazott) (Employment in agricultural, industrial and services sectors, large establishments: with 10 or more employees)**

Év	Összesen, fő	Mezőgazdaság		Ipar		Szolgáltatás	
		fő	%	fő	%	fő	%
2013	312 533	13 677	4,4	95 877	30,7	202 979	64,9
2014	314 404	13 306	4,2	94 070	29,9	207 028	65,8
2015	315 133	12 311	3,9	92 819	29,5	210 003	66,6
2016	314 035	11 757	3,7	90 715	28,9	211 563	67,4
2017	315 320	11 322	3,6	88 825	28,2	215 173	68,2

Forrás: Statistics Mauritius (2018a)

**4. táblázat**  
**Mezőgazdasági termelés adatai, 2016–2017**  
**(Agricultural crops: Area harvested and production - Island of Mauritius, 2016-2017)**

Szántóföldi növény	2016		2017 <sup>1</sup>	
	Termőterület, ha	Termelés, t	Termőterület, ha	Termelés, t
Cukornád	51 476	3 798 448	49 974	3 713 331
Tea	622	7 301	622	7 309
Élelmiszeripari növények	7 766	106 271	7 782	106 621

<sup>1</sup> Becsült.

Forrás: Statistics Mauritius (2018a)

Mauritiuson az önkéntes nyugdíjrendszert 2001-ben vezették be, az ún. SIE-törvény elfogadását követően. A Mauritius Sugar Producers Association (MSPA) és a mauritiusi kormány közötti 2007-es megállapodást követően önkéntes és korengedményes nyugdíjrendszert vezettek be a cukoriparban a 2007 márciusában módosított SIE-törvény alapján. Az új rendszer fő célja a cukorgyárak centralizálása, koncentrációja és a fölösleges gyárak bezárása volt, így sok munkavállaló vált munkanélkülivé, mely a munkavállalók nyugdíjba vonulását eredményezte. 2017 decemberében a munkaszerződésüket megszüntető alkalmazottak létszáma 7139 fő volt.

A mezőgazdasági termelést vizsgálva a 4. táblázatban a cukornádatermelés adatai a referenciaév júliusától a következő év júniusáig tartó termésévre vonatkoznak. A cukornádültetvényeket az alábbi négy

régióban osztályozzák (agroéghajlati viszonyoknak megfelelően): észak, dél, kelet és nyugat. A táblázat adatai alapján a cukornád termőterülete 2017-ben 54 182 hektár volt, amely 2,5%-kal kevesebb, mint a 2016. évi 55 560 hektár. 2017-ben 49 974 hektárnyi cukornádatérület került betakarításra, szemben a 2016. évi 51 476 hektárral, amely 2,9%-os csökkenést mutat (4. táblázat). Az egész sziget hektáronkénti hozama 0,7%-kal nőtt a 2016. évi 73,8 tonnáról 74,3 tonnára. Ennek oka a nyugati (+5,1%) és a keleti (+3,6%) cukornádatermelés növekedésének együttes hatása (dél: -3,2%, északon: -0,5%). A cukornádatermelés mennyisége 2,2%-kal 3713 ezer tonnára csökkent 2017-ben. A tea termőterülete 622 hektár volt.

Az 5. táblázat szemlélteti, hogy 2017-ben a cukor-előállítás 355 213 tonna volt, azaz 8,0%-kal kevesebb, mint a 2016-ban elért

**5. táblázat**

**Termék-előállítás, 2016–2017 (Production of agro-industrial products, 2016-2017)**

	Mértékegység	2016	2017 <sup>1</sup>
Cukor	t	386 277	355 213
Tea (fekete, feldolgozott)	t	1 353	1 379
Marhahús	t	1 956	2 078
Kecskehús és birkahús <sup>2</sup>	t	42	56
Sertéshús	t	632	606
Csirkehús	t	45 800	47 500
Tej	1 000 liter	4 000	3 600
Hal <sup>3</sup>	t	16 698	22 732

<sup>1</sup> Becsült.<sup>2</sup> Vágóhídi vágás.<sup>3</sup> Friss tömeg.

Forrás: Statistics Mauritius (2018a)

**6. táblázat**

**Cukorexport főbb célpiaconként, 2015–2018 (Sugar exports by main markets, 2015-2018)**

Célpiac	2015/2016			2016/2017			2017/2018 <sup>1</sup>		
	Meny- nyiség, 1000 t	Érték, mill. MUR	Átlag- ár, MUR/t	Meny- nyiség, 1000 t	Érték, mill. MUR	Átlag- ár, MUR/t	Meny- nyiség, 1000 t	Érték, mill. MUR	Átlag- ár, MUR/t
EU	365	6 804	18 641	383	8 022	20 945	191	3 633	19 000
USA	10	244	24 400	13	352	27 075	17	449	25 950
Világpiac	33	678	20 545	62	1 433	23 110	173	3 034	17 575
Össz.	408	7 726	18 936	458	9 807	21 410	382	7 116	18 665

<sup>1</sup> Tervezett.

Forrás: Statistics Mauritius (2018a)

**7. táblázat**

**Zöld és fekete tea exportja a főbb exportpiacok szerint, 2014–2017  
(Exports of green and black tea by country of destination, 2014-2017)**

Exportpiac	2014		2015		2016		2017 <sup>1</sup>	
	Menny., t	Érték, mill. MUR	Menny., t	Érték, mill. MUR	Menny., t	Érték, mill. MUR	Menny., t	Érték, mill. MUR
Reunion	18,5	5,1	14,4	4,2	19,4	5,8	18,1	5,5
Franciaország	14,8	4,5	22,8	5,4	14,4	4,4	21,3	6,1
Japán	–	–	–	–	–	–	–	–
Egyéb országok	18,6	3,6	2,9	0,6	6,9	1,6	7,6	2,0
ebből: Kína	14,4	2,6	1,0	0,2	2,4	0,7	4,2	0,7
Hongkong	–	–	–	–	–	–	–	–
Összes export	51,9	13,2	40,6	10,3	41,2	11,9	47,0	13,6

<sup>1</sup> Tervezett.

Forrás: Statistics Mauritius (2018a)



**8. táblázat**

**Néhány élelmiszeripari növény vetésterülete, termésmennyisége és termésátlaga, 2016–2017 (Area harvested, production and average yield of selected food crops, 2016–2017)**

	2016			2017		
	Vetés-terület, ha	Termésmenny., t	Átlaghozam, t/ha	Vetés-terület, ha	Termésmenny., t	Átlaghozam, t/ha
Kukorica	61	415	6,8	59	442	7,5
Burgonya	765	16 326	21,4	710	14 124	19,9
Paradicsom	730	10 136	13,9	722	10 651	14,7
Hagyma	278	6 388	23,0	247	5 134	20,8

Forrás: Statistics Mauritius (2018a)

386 277 tonna. A fekete tea, a marhahús és csirkehús előállított mennyisége nőtt.

Cukrot 7116 millió mauritiusi rúpia értékben exportáltak a világg piacra, amely 27,4%-os csökkenést jelent a 2016. évi bevételhez képest (6. táblázat). A cukorexport több mint fele (51%) az Európai Unió piacára érkezett 2018-ban.

2017-ben mintegy 122 273 tonna melasz termelődött, szemben az előző évi 118 144 tonnával, amely 3,5%-os emelkedést jelent. A 2017-es tonnánkénti átlagár 11 000 MUR/t volt, szemben a 2016. évi 15 571 MUR/t-val, amely 29,4%-os csökkenést jelent.

A tea termőterülete nem változott. Az exportált tea mennyisége 14,1%-kal 47 tonnára emelkedett, illetve a hozzá kapcsolódó bevétel is nőtt (7. táblázat).

Az élelmezési célú növények vetésterülete 0,2%-kal nőtt a 2016. évi 7766 hektárról 7780 hektárra. Ugyanebben az időszakban a főbb változások néhány élelmiszernövény előállításában a 8. táblázatban találhatók. A kukorica és a paradicsom területegységre jutó hozama emelkedett, míg a burgonyáé és a hagymáé csökkent.

Az állatállomány a következőképpen alakult 2017 decemberében: szarvasmarha 3815 db, kecske 25 618 db, juh 2934 db és sertés 21 445 db. A marhahús-előállítás 6,2%-kal 2078 tonnára nőtt 2017-ben. Az importált szarvasmarhák levágásából származó marhahús 4,7%-kal, 1902 tonnáról 1922 tonnára emelkedett. 2017-ben

a kecskehús- és a birkahús-előállítás 56 tonna volt, 33,3%-kal magasabb, mint az egy évvel korábbi 42 tonna. A sertéshús-előállítás 4,1%-kal csökkent (2016: 632 t, 2017: 606 t). A baromfi hús előállított mennyisége 3,7%-kal 47 500 tonnára nőtt. A 2017. évi halhústermelés 22 732 tonna volt, amely jelentős (36,1%-os) növekedést jelent az előző évhez képest (16 698 t). Az ún. part menti friss halfogás 2017-ben 1758 tonna volt (–2,6%), az egyéb jellegű lehalászott mennyiség (pl. nyílt tengeren, lagúnák stb.) 40,8%-kal nőtt (20 974 t). A mauritiusi állattenyésztési tevékenység SWOT-analízisét a 9. táblázat tartalmazza.

A termelői árindex méri a termelők által a mezőgazdasági termékekre vonatkozó eladási árak átlagos változását. Ha a bázisidőszak a 2013-as év (100%), akkor 2017-ben az árindex 100,6% volt, amely 3,5%-os növekedést jelent 2016-hoz képest. Az év során a friss zöldségek termelői ára 31,2%-kal nőtt, míg a cukornád (–8,6%) és az állati eredetű termékek ára (–1,3%) csökkent. Továbbá a következő főbb árváltozások mutathatók ki: ananász (+26,0%), paradicsom (+19,9%), egyéb friss zöldségek (+20,4%) és baromfi (–3,9%).

Néhány termék éves egy főre jutó fogyasztása a 10. táblázat szerint alakult. Látható, hogy az olajok és zsírok, a hüvelyesek, a tojás, a marhahús és a hal fogyasztása emelkedett, a többi terméké csökkent 2017-ben 2016-hoz képest.

9. táblázat

**Az állattenyésztés SWOT-analízise (SWOT analysis of livestock sector)**

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Kormányzati kezdeményezések az állattenyésztés növelésére és a lakosság számára biztonságos élelmiszerek ellátására</li> <li>• Támogató szolgáltatások kiterjesztése (pl. képzés, kutatás, állat-egészségügyi ellátás, infrastruktúra) <ul style="list-style-type: none"> <li>• Gazdálkodói tudás</li> <li>• Piacorientált termelés kialakulása</li> <li>• Termelői nyitottság</li> </ul> </li> <li>• Jelentősebb állatbetegségtől mentesség, betegségek elleni védekezés</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Magas termelési költségek</li> <li>• Erőforrásokhoz való korlátozott hozzáférés</li> <li>• Jó állattenyésztési gyakorlatok alacsony szintű alkalmazása</li> <li>• Jó minőségű tenyészállatok behozatalának nehézségei</li> <li>• Gazdálkodók közötti együttműködés hiánya a méretgazdaságosság érdekében <ul style="list-style-type: none"> <li>• Nem megfelelő infrastruktúra</li> </ul> </li> <li>• Környezetvédelmi követelmények betartásának nehézségei</li> <li>• Nem megfelelő élelmiszer-biztonsági rendszer <ul style="list-style-type: none"> <li>• Ágazati jogszabályok megfelelése</li> <li>• Szervezett piaci struktúra hiánya</li> <li>• Öregedő gazdálkodói közösség</li> </ul> </li> </ul>
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Az állami szektor segítségével a szolgáltatásnyújtás javítása</li> <li>• Regionális állattartó területek kialakítása <ul style="list-style-type: none"> <li>• Állattenyésztési termékek iránti igény növelése</li> </ul> </li> <li>• A betegségek elleni védekezés intenzitásának növelése</li> <li>• Állami és magánszféra partnersége a vágóhidak üzemeltetésében (PPP) <ul style="list-style-type: none"> <li>• Jogszabályi háttér frissítése, jogharmonizáció</li> </ul> </li> <li>• Új célcsoportok értelmezése az ágazatban (agrárvállalkozások, befektetők, fiatalok stb.)</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• A szolgáltatásnyújtás fejlesztésének hiánya</li> <li>• A gazdálkodók alacsony érdekeltsége az alacsony jövedelmezőség miatt a többi ágazathoz képest <ul style="list-style-type: none"> <li>• Olcsó tej- és húskészítmények behozatala</li> <li>• Állatbetegségek kockázatok</li> </ul> </li> <li>• A nem mezőgazdasági tevékenységek urbanizációja és fejlesztése <ul style="list-style-type: none"> <li>• Klímaváltozás</li> </ul> </li> <li>• Verseny a földért (biomassza, infrastruktúra)</li> </ul>

Forrás: szerzők saját kutatása

## Mauritius külkereskedelme

A Föld országai gazdasági, politikai súlyuknál fogva eltérő befolyást képesek gyakorolni a világkereskedelem egészére. A Föld mint gazdasági egység tekinthető egy egységes zárt gazdaságnak, a világgazdaságnak. Ezen belül nagy, illetve kis nyitott gazdaságokról beszélhetünk. Előbbiek alatt azt értjük, hogy az adott országok gazdaságának nagysága meghatározó más gazdaságokhoz képest, így környezetükre, más gazdaságokra képesek intenzív, erőteljes befolyást gyakorolni. A kis nyitott gazdaságok mérete, súlya jelentős befolyással nem bír a világ egészének gazdaságára, mintegy elfogadják

a környezetükben meghatározó feltételeket, valóságos mozgásterük csupán az alkalmazkodásuk képességében merül ki (Lőkös, 2009: 40).

Nyilvánvaló, hogy Mauritius mérete, lakossága és gazdasági teljesítőképessége alapján az utóbbi csoportba tartozik, azaz kis és nyitott gazdaság, amely jelentős behozatalra szorul energiahordozókból és élelmiszerekből egyaránt. A primer energiahordozók 83,1%-a szintén import (ebből 29% szén, 54,1% kőolaj) (Mauritius Environment Outlook Report, 2011). Az élelmiszer-behozatal egyik oka, hogy az amúgy is kevés művelhető terület nagy részén ma is cukornádat termelnek. A legfontosabb külgazdasági, külkereskedelmi

**10. táblázat**

**I főre jutó fogyasztás Mauritiuson, 2010–2017, kg/év (Per capita consumption of selected commodities, kg/year, 2010–2017)**

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017 <sup>1</sup>
Liszt	82,78	81,53	80,99	84,96	84,26	85,34	88,20	84,72
Rizs	57,11	47,59	45,02	45,12	45,14	46,30	46,10	45,67
Burgonya	19,62	20,46	20,81	16,15	19,08	19,75	20,09	16,41
Cukor	28,14	25,04	29,11	29,27	29,14	29,17	29,07	29,04
Friss zöldség <sup>2</sup>	77,35	75,30	78,23	75,75	75,52	68,85	78,66	77,64
Olaj és zsírok	25,40	25,08	28,01	32,26	30,74	28,60	25,20	32,20
Friss tej	5,19	5,88	6,69	6,28	6,50	5,58	6,28	5,61
Tejpor	10,27	10,47	11,53	9,53	11,75	10,09	12,01	11,21
Hüvelyesek	10,16	8,93	9,64	10,12	9,89	9,61	9,81	10,56
Tojás	6,67	6,86	7,45	7,54	7,66	7,98	7,85	8,24
Marhahús	50,18	51,14	52,08	52,86	53,05	53,11	51,98	54,75
Banán	8,89	7,78	7,67	7,64	6,62	5,96	5,77	6,44
Egyéb friss gyümölcs	19,44	22,32	25,66	27,81	24,25	26,52	26,33	25,38
Hal <sup>3</sup>	21,77	22,16	23,81	24,34	28,17	28,26	28,76	29,36

<sup>1</sup> Tervezett.

<sup>2</sup> Bab, répa, padlizsán, káposzta, sárgarépa, karfiol, zöldborsó, póréhagyma, saláta, okra, kínai kel, paradicsom és kúszónövények.

<sup>3</sup> Nedves tömeg.

Forrás: Statistics Mauritius (2018a)

partnerek köre – főként történelmi és kulturális okok miatt – döntően nem a saját régiójában található.

Mauritius piacmérete alapján a 124. exportgazdaság a világon. Legfontosabb exportpartnerei (*UN Comtrade, 2019*): Franciaország 15,8%, Egyesült Királyság 11,9%, USA 11,2%, Dél-afrikai Köztársaság 8,9%, Olaszország 6,9%.

A következő exporttermékek képviselik a legmagasabb dollárértéket (*Workman, 2019*). Az is látható, hogy az egyes kategóriák mekkora százalékban részesedtek Mauritius teljes exportjából:

- ruházat, kiegészítők: 317,3 millió USD (16,2%);
- kötött vagy horgolt ruházat, kiegészítők: 291,7 millió USD (14,9%);
- hús, tenger gyümölcsei készítmények: 287,9 millió USD (14,7%);

- hal: 149,8 millió USD (7,6%);
- cukor, cukoráru: 144 millió USD (7,3%);
- drágakövek, nemesfémek: 112,6 millió USD (5,7%);
- elektromos gépek, berendezések: 51,2 millió USD (2,6%);
- műanyagok, műanyag cikkek: 44,8 millió USD (2,3%);
- pamut: 43,6 millió USD (2,2%);
- optikai, műszaki, orvosi készülékek: 41,6 millió USD (2,1%).

A mauritiusi teljes export értékének közel fele (48,5%) az európai országokba érkezett, míg 23,2%-át afrikai országoknak adták el. Az ország 15,2%-os exportértéket szállított Ázsiába, 12,2%-ot Észak-Amerika vásárolt. Kisebb arányok voltak Ausztráliába és Latin-Amerikába (0,2%). Mivel Mauritius lakossága 1,4 millió ember, 2019-ben a teljes 2 milliárd dollár exportja megközelítőleg

1450 USD-t jelent az afrikai szigetország minden lakosának.

2018-ban Mauritius 5,3 milliárd USD értékben importált terméket (2018/2017: -0,2%). Mauritius főbb importpartnerei: Kína 16,4%, India 16,4%, a Dél-afrikai Köztársaság 8,5%, Franciaország 8%, Japán 3,3%. Jellemző importtermékei az olaj, az ipari termékek, a tőkeeszközök és az élelmiszer (*Trading Economics, 2019*).

A következő termékeket importálja az ország US-dollárban kifejezve. Itt is látható, hogy az egyes kategóriák mekkora százalékban részesedtek Mauritius teljes importjából (*World Richest Countries, 2019*):

- üzemanyagok, olaj: 1,1 milliárd USD (20,1%);
- elektronikai berendezések: 461,7 millió USD (8,8%);
- gépek: 383 millió USD (7,3%);
- járművek: 361 millió USD (6,9%);
- hal: 268,2 millió USD (5,1%);
- pamut: 166,2 millió USD (3,2%);
- műanyag: 150,8 millió USD (2,9%);
- drágakövek: 144,8 millió USD (2,8%);
- gyógyszeripari termékek: 131 millió USD (2,5%);
- tej, tojás, méz: 150,9 millió USD (2%).

### A mezőgazdaság diverzifikációja

Az ország alig több mint 2000 km<sup>2</sup>-nyi területének több mint háromnegyede vidéki területnek tekinthető. A vidék, a vidéki vagy rurális (falusi) terület pontos meghatározása ugyanakkor nehézkes, mivel egy összetett társadalmi, gazdasági és kulturális fogalomról van szó. Ez még szűkebb földrajzi értelemben is igaz, mivel még az Európai Unión belül sem beszélhetünk egységes használatról. A téma összetettségét és nehézségét mutatja, hogy nagyon sok megközelítés nem az egyértelmű és kizárólagos definiálást, hanem inkább egyfajta osztályozást céloz meg (*Tóth – Máté, 2013: 218*). Ennek figyelembevételével értelmezendő, hogy az ország területének 43,3%-a mezőgazdasági terület és további mintegy

25,3%-a erdőterület (*Statistics Mauritius, 2018a*). A mauritiusi állami földterületek összes ültetvényerdőjét a fenntartható erdőgazdálkodás szempontjai szerint kezelik, melyeket a 2006-os Nemzeti Erdészeti Politika tartalmaz. Ez segítette az erdőirtás mértékének csökkentését is. A mezőgazdasági művelés alatt álló területnek még ma is túlnyomó részén (89,1%-án) cukornádat termelnek. További főbb termények: tea, dohány, kukorica, burgonya, trópusi gyümölcsfélék, hüvelyesek és más zöldségfélék.

A cukornád évszázadok óta megkülönböztetett szerepet játszik, sajátos és domináns szerepe ma is erősen érezteti hatását. Ennek okai a következők:

- Az ország időjárása és klimatikus viszonyainak köszönhetően nagyon jó eredménnyel termelhető.

- Jól bírja a monokultúrát, a termőföldeken sem vetésforgót, sem ugaroltatást nem alkalmaznak. Egy ültetvény általában 7 évig „terem”, majd a területet újratelepítik.

- A Loméi Konvenció (1975) során Mauritius egyedülállóan magas cukorbeviteli kvótát (évi 500 ezer tonna) kapott az Európai Közösségtől. (Ez ma meghaladná az ország teljes termelési volumenét.)

- Hosszú időn keresztül a GDP 5-6%-át is elérő nyereséget realizált a cukorexport révén, de a gyártás mellék- és társtermékei (melasz, alkohol) is piacképesek.

- Az exportbevételekből elsősorban a „cukorbárók”, a nagytőkések profitáltak, akik nyereségük jelentős részét – más ágazatok mellett – a turizmus fejlesztésébe fektették be. Jórészt ez adta a belső tőkealapot a gazdaság diverzifikációjára (*New Agriculturalist, 2012*).

Ennek köszönhetően a turizmus és az idegenforgalom mára Mauritius nemzetgazdaságának egyik oszlopává fejlődött. A turizmus olyan sajátos gazdasági ágazat, amelynek fejlesztése egyszerre több gazdaságstratégiai cél elérését segíti elő. A társadalmi-kulturális hatásokat nagymértékben meghatározza a helyiek és

az oda látogató turisták közötti kulturális távolság és a turizmus fejlettségének szintje (Káposzta – Nagy, 2013: 59–61). A turizmus gazdasági súlya, GDP-előállító képessége, a munkaerő igényes jellege, a vidékfejlesztő és beruházásgerjesztő hatása miatt is kiemelkedő. A világ egyre több országában komoly hangsúlyt fektetnek a fenntartható és versenyképes turizmus folyamatos fejlesztésére (Virág et al., 2012).

Napjainkban a turisztikai és szállodai szolgáltatások iránti kereslet és legfőképpen az élmények tartalma átalakult, és szegmensenként más-más elvárásokkal és értéket jelentő tényezőkkel párosult. Ez a fogyasztói szokásokban végbemenő változás nagymértékben határozza meg a turisztikai szolgáltatók, ezen belül is a szállodák menedzsment- és marketingtevékenységét (Grotte, 2018).

Az utóbbi évtizedekben világszerte áresés következett be a cukorpiacon. Az Európai Unió által garantált árak 2005 és 2009 között 36%-kal csökkentek. Ezzel egyidejűleg más, Mauritius számára fontos élelmiszerek vonatkozásában radikális áremelkedési hullám indult el 2008 óta. E kettős szorításban a kormányzat a mezőgazdaság diverzifikálását és az önellátási arány javítását stratégiai célként szorgalmazza.

Az agrárkereskedelemben betöltött szerepe alapján Mauritius nettó agrárimportőr, az ország agrárkereskedelmi egyenlege 1990–2014 átlagában kevesebb volt, mint –100 millió USD és az ország gazdag vagy felső-közép jövedelműnek számított (Jámbor, 2016).

A mezőgazdasági nagyobb méretű vállalkozások (10 vagy több fővel) 11 322 főt foglalkoztattak 2017-ben. 54 182 ha-on termeltek cukornádat, amelyből közel 49 974 ha-t és 3713 ezer tonnát takarítottak be. A betakarított cukornádat terület az elmúlt években folyamatosan csökkenő tendenciát mutat (1998: kb. 75 000 ha, 2008: kb. 63 000 ha) (Statistics Mauritius, 2018a). A cukoripari üzletág az utóbbi években

szabályos klaszterre alakult, amely magában foglalja a finomított és egyéb speciális cukorfélék, a melasz, az etil-alkohol előállítását, valamint a biomassza-alapú energiatermelést.

Az élelmiszer-gazdasági szektor másik fő ágazata az élelmiszer-növények termesztése, illetve az állattenyésztés. 2017-ben összesen kb. 107 000 tonna élelmiszeripari terményt állítottak elő (Statistics Mauritius, 2018a). Mauritius nettó élelmiszerigénye közel 700 000 tonna évente. Ennek mintegy  $\frac{3}{4}$ -ét kell importból fedezni. Évekkel ezelőtt a mauritiusi kormány négy növényt (burgonyát, banánt, hagymát és fokhagymát) jelölt ki az ország stratégiai fontosságú terményeinek. Mauritius banánból 507 ha-on 8644 tonnát, míg burgonyából 710 ha-on 14 124 tonnát termeltek 2017-ben. Elmondható, hogy banánból teljesen, míg burgonyából megközelítően önellátó.

Mindemellett a korábbi években további élelmiszer-gazdasági fejlesztések kezdődtek: a rizs- és a tejtermelés, a finomított és fehér cukor előállítás, illetve a mezőgazdaság műszaki alapjainak erősítése. Az elmúlt időszakban hibrid vetőmag alkalmazására épülő, kereskedelmi célú rizsfarmot hoztak létre, ugyanakkor rizst, árasztásos technológiával 56 ha-on 160 tonnát állítottak elő (2014: 1186 t), és az 1 főre jutó fogyasztás 45,67 kg/év.

Az ország földrajzi adottságainak köszönhetően a tengeri halászatról is érdemes pár szót ejteni. Mauritius vizeiben – kereskedelmi szempontból – a tonhal, a vörös csattogóhal és a csíkos sügér számít leginkább értékesnek. A halászatból élő helyi közösségek számára azonban komoly egzisztenciális problémát okozhat, hogy a korábban halban gazdag tengeri területeket folyamatosan kimerítik. A Nemzetközi Agrárfejlesztési Alap (IFAD) szerint a lagúnákban folyó túlzott halászat miatt a polipállomány is jelentősen csökkent, ráadásul a poliphalászat módszerei a zátonyokat is tönkreteszik. A kormányzat korlátozó

intézkedésekkel próbál gátat szabni a források kizsákmányolásának. A tengerparti közösségeket mindemellett, részben a klímaváltozás hatásaként a ciklonok és a tengerszint emelkedése is fokozottan veszélyezteti (*New Agriculturalist, 2012*).

### A jövő útjai

A mauritiusi mezőgazdaság fejlesztésénél kulcsfontosságú a fenntarthatóságra való törekvés, a környezetkímélő technológiák alkalmazása, illetve az időszakonként csak korlátozottan rendelkezésre álló édesvíz-készlet takarékos, célirányos hasznosítása. Beigazolódni látszik *Korten (1996)* azon állítása, hogy nem a társadalom van a gazdaságért, hanem a gazdaság a társadalomért. Az emberi társadalom szoros részét képezi a természeti környezetnek, és amennyiben a környezeti peremfeltételek sérülnek, úgy az emberi társadalom is veszélybe kerülhet (*Godá, 2012*).

Az édesvízkészlet korlátozott volta miatt takarékos, célirányos vízhasznosítás, kisebb vízigényű fajták termesztésbe vonása lenne célszerű. A víztakarékosság, illetve vízkinyerés sajátos módjáról tesz említést a szakirodalom. Bár az országot körbeölelő óceánra alapozva lehetséges lenne egy elegendő kapacitású sótalanító üzem felépítése, ám a szigetek közötti nagy távolság miatt a víz eljuttatása komoly logisztikai problémába ütközne, és igen költséges lenne. Ennek tükrében a mauritiusi kormány olyan sajátos megoldást választott, hogy lakóházanként 200-250 dollárnyi költség mellett kisteljesítményű, naponta 7-8 liter édesvizet produkáló, napenergiával működő sótalanító berendezéseket telepítenek. A projekt még 1997-ben indult, és elsősorban az ország távolabbi, alig pár lakost számláló szigeteire terjed ki (*Glied, 2008: 47*).

A kormányzat ösztönzi a befektetéseket számos mezőgazdasági, illetve ahhoz kapcsolódó területen. Ilyen ágazat például a gyümölcsstermesztés, a biotrágyák előállítása, az exportra termelt virágok, az állat-

tenyésztés, illetve állattermék-előállítás (tej, hús stb.) is (*Staff Writer, 2010*).

A tengeri halászat területén is kormányzati intézkedések születtek a források további kizsákmányolása és a környezet károsítása megakadályozására. Ezek célja egyensúlyt teremteni a halászatból élő helyi közösségek egzisztenciális érdekei, valamint a környezet és a biológiai sokféleség megóvása szempontjából káros túlhalászat megelőzése között. A korábban halban gazdag tengeri területek kimerítése ma gyakori jelenség (*Paupiah, 2012*).

A mezőgazdasági termelés és az élelmiszer-ellátás biztonságára való fokozott törekvés nyomán számos további feladatot irányoztak elő, mint például (*Paupiah, 2012*)

- extrém időjárási események korai előrejelző rendszerének kialakítása,
- szárazságtűrő fajták termesztésbe vonása, nemesítése,
- a szélsőséges időjárási viszonyoknak jobban ellenálló állattartó telepek és zöldségtermelő üvegházak kialakítása,
- a magasabb hőmérsékletet jobban tűrő fajták termesztésbe vonása,
- agrárinformatikai rendszer létrehozása,
- a különösen sérülékeny, illetve a már károsodott földterületek feltérképezése, illetve ezeken a területeken a jövőbeni földhasznosítás módjának kidolgozása (pl. felhagyott cukornádültetvények meredek hegyoldalakon),
- kopár hegyoldalak újraerdősítése.

Az ambiciózus tervek megkövetelik a továbbképzési és szaktanácsadási rendszer korszerűsítését. A megfelelő rendszer kialakítása érdekében tanulmányozzák a nemzetközi, köztük európai tapasztalatokat, adaptálható modelleket. A szaktanácsadási rendszereket az esetek többségében állami/kormányzati szervek működtetik, és nagyrészt finanszírozzák, ám a 2000-es évek eleje-közepe táján, például Nyugat-Európa egyes országában új tendenciaként e területen is megjelent a magánszféra, illetve

a korábbi rendszerek magánkézbe adása (Tóth – Kozári, 2005).

Mindezzel együtt nyilvánvaló az is, hogy az ország mezőgazdasági termelési kapacitása – az igen korlátozott földterület miatt – nem növelhető számottevően, legfeljebb a cukornád rováására bővíthető az egyéb termények előállítására. Éppen ezért a mauritiusi és a mozambiki kormány között ún. regionális partnerség jött létre 2008-ban, mely a mezőgazdaságra, a halászatra és a cukortermelésre fókuszál. Mauritius a termelés kvázi külföldre helyezését egyenértékű megoldást választott, a mozambiki kormánnyal kötött együttműködési megállapodást több tízezer hektár mozambiki termőföld közös hasznosításáról, amelyen rizst, más tömegélelmiszeri cikkeket és gyümölcsfélét termelnek (*Ministry of Agro Industry and Food Security, 2008*).

Az ország zökkenőmentes jövőjének biztosítása érdekében az élelmiszer-gazdasági ágazaton túli, országos szintű feladatok közé tartozik az ország növekedési pályán tartása. A 2015–2019-es kormányprogram prioritásai a fenntartható gazdasági növekedés előmozdítása a környezet, a társadalmi egyenlőség, a munkanélküliség, a korrupció és a szegénység felszámolásának figyelembevételével. Kormányzati célkitűzés, hogy a GDP 2020-ra haladjon meg a 20 000 USD/fő értéket. Fontos emellett az etnikai és vallási csoportok közti társadalmi béke megőrzése. A gazdasági modernizáció továbbvitelének szándékát és a fenntarthatóság szellemét tükrözi számos kormányzati program, mint például a Kibernetikai Sziget Stratégia, illetve a Zöld Sziget Vízió. A statisztikák az elmúlt években a gazdasági növekedés enyhe csökkenését mutatják, és az ország folyó fizetési mérlegének hiánya várhatóan kisebb lesz, mint az elmúlt években. Az ország célja továbbra is fenntartani és fejleszteni a többi állammal folytatott jó kapcsolatait, és erőfeszítéseket szándékozik tenni arra, hogy erősítse kapcsolatait más afrikai és ázsiai országokkal (pl. Kínával, Indiával,

valamint az Európai Unióval). Mauritius híd szerepet szeretne betölteni az Ázsia és Afrika közötti beruházások esetében. Ennek egyik lehetősége lehet a kínai „Selyemút Gazdasági Övezet” mellett megvalósuló a „21. századi tengeri selyemút” – Ázsiát, Európát és Afrikát összekötő gigaprojektbe (*Engelberth – Sági, 2017*) bekapcsolódni. Az ország pénzügyi oldalról is átjáróvá válik Afrikába. Ahogyan *Mallinguh és Zéman (2018)* szerint a kelet-afrikai gazdasági tömörülés országai feltörekvő gazdaságoknak tekinthetők, ugyanez elmondható az Afrikától keletre elhelyezkedő és a Dél-afrikai Fejlesztési Közösséghez (SADC) tartozó Mauritiusról is, az ott működő bankok és biztosítótársaságok több mint 50 millió dollárt fektettek be a kenyai gazdaságba felvásárlások és befektetések révén 2016-ban. A mauritiusi tudástőke is megjelent Elefántcsontparton, Madagaszkáron, Mozambikban, Tanzániában és Ugandában a cukoriparban (*BTI, 2012*).

Fontos, egyaránt gazdasági és környezetvédelmi feladat az ország energiafelhasználási mérlegében a nagyrészt importból származó fosszilis energiahordozók használatának csökkentése az energiahatékonyság javítása és a megújuló energiaforrások használatának fokozottabb elterjedése útján. A kormányzat különadokkal és más jogszabályokkal (pl. a 2011-ben elfogadott energiahatékonysági törvénnyel) igyekszik ennek érvényt szerezni, illetve elérni, hogy 2025-ig a fosszilis energiahordozók ma 80%-os aránya 65%-ra mérséklődjék (*ADBG, 2019*).

### **Magyar vonatkozások**

A mauritiusi gazdaság fejlődési modellje, bár aligha kínál közvetlenül alkalmazható tapasztalatokat és módszereket, a fejlődés útja és az elért eredmények miatt mégis figyelmet és elismerést érdemel. Mauritiusi kétoldalú kapcsolatainkban magas szintű kereskedelmi, gazdasági, kereskedelmi jellegű látogatásra először 1988-ban került sor Budapesten, amikor a kereskedelmi

és pénzügyminisztériumi államtitkárok vezetésével mauritiusi üzletemberekből álló delegáció látogatott Budapestre. Magyar külügyminiszter-helyettes szintén 1988-ban, jószolgálati küldöttség élén járt Mauritiuson, ekkor vette fel a két ország formálisan egymással a diplomáciai kapcsolatot (Neszmélyi – Villányi, 2013). A közelmúlt fontos eseménye Ameenah Gurib-Fakim, Mauritius elnök asszonyának 2016. novemberi budapesti látogatása a Víz Világtalálkozó alkalmából (Magyar Mezőgazdaság, 2016).

Érdekességként említhető, hogy a Mauritiuson található egyetlen autópályát magyar cégek építették az 1970-es években. Említést érdemel, hogy mauritiusi diákok – önköltséges alapon – évek óta érkeznek és folytatnak tanulmányokat magyarországi egyetemeken. A mauritiusi gazdaságban a turizmus mellett is vannak, illetve lesznek olyan potenciális szegmensek, amelyekben a magyar szaktudás és technológia konkrét üzletekben is megtestesülő szerepet játszhat. Ezek közé tartozhat a mauritiusi mezőgazdaság és élelmiszeripar modernizációja és ágazati diverzifikációja (pl. tejhasznú szarvasmarha-tenyésztés). E tekintetben pozitívum, hogy az ország külkereskedelme nyitott, és legfontosabb partnerei között a jelentős földrajzi távolság ellenére EU-tagállamok is szerepelnek (Neszmélyi – Villányi, 2013).

## KÖVETKEZTETÉSEK

Mauritius az utóbbi évtizedekben nemzetközi összehasonlításban is sikeresen modernizálta nemzetgazdaságát. Az 1970-es években a mezőgazdaság, az 1980–1990-es években a feldolgozóipar, ma a szolgáltatási szektor adja az ország nemzeti jövedelmének döntő hányadát. Mauritius folytatja folyamatos növekedését, melyet elsősorban az erős fogyasztás és a magasabb export (a turizmus) hajt. A jelenleg is évi néhány százalék körüli növekedési rátát felmutatni képes kis ország eredményei Afrikában szinte egyedülálló, már-már a kelet- és délke-

let-ázsiai „kis tigrisek” fejlődési modelljére emlékeztetnek. A korábban domináns mezőgazdaság teljesítménye a GDP-ben részarányosan csökkent, ám az ágazat jelentősége, teljesítőképesége egyre fokozódik, hiszen az élelmiszer-ellátás kérdése komoly nemzetbiztonsági kérdés, mindamelllett, hogy nem mindegy: a hosszú távon is tekintélyes élelmiszerimport mekkora mértékben befolyásolja az ország külkereskedelmi mérlegét.

A mezőgazdaság jövőbeni feladatai a következők:

- Az ágazat hatékonyságának és jövedelmezőségének növelése.
- Az ágazat vonzóbbá tétele a fiatal vállalkozók számára.
- A gazdasági növekedéshez való hozzájárulás növelése.
- Az ökoturizmus fejlesztése, mint egy új pillér a munkahelyteremtésben.
- A fenntartható mezőgazdaság és a biogazdálkodás fejlesztésének elősegítése a környezetbarát termelési technikák és a természeti erőforrások hatékony kezelése révén.
- Az élelmiszer-termelés növelése, többek között határokon átnyúló kezdeményezések révén az élelmiszer-biztonság és a gazdálkodók megélhetésének javítása érdekében.
- Mezőgazdasági kockázatkezelési keretrendszer létrehozása (a gazdálkodók sebezhetősége az éghajlatváltozással szemben).
- A mezőgazdasági termékek értéknövelésének ösztönzése hazai, regionális és nemzetközi piacokon.

• A fiatalok támogatása az értékláncban.

Bár Magyarország számára Mauritius nem tekinthető jelentős gazdasági partnernek (és fordítva sem), magyar szemmel az ország fejlődésének tapasztalataiból a nagy földrajzi távolság és az eltérő adottság ellenére is levonhatók tanulságok. Ezek közül mindenekelőtt az ország komparatív előnyeire sikeresen építő külgazdasági politika, a környezettudatos és a fenntarthatóságot előtérbe helyező szemlélet és gazdálkodási módszerek érdemelnek említést.



## FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

- (1) ADBG (2019): *African Economic Outlook*. African Development Bank Group. 214 p. [https://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/2019AEO/AEO\\_2019-EN.pdf](https://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/2019AEO/AEO_2019-EN.pdf) [2019.05.14.] – (2) BTI (2012): *Mauritius Country Report*. <https://www.bti-project.org/en/reports/country-reports/detail/itc/MUS/> [2019.05.14.] – (3) Country Economy (2019): *Mauritius GDP*. <https://countryeconomy.com/gdp/mauritius> [2019.05.09.] – (4) ENGELBERTH I. – SÁGI J. (2017): Az Új selyemút kezdeményezés szerepe, céljai. *Külgügyi Szemle*, 3. 85–104. [https://kki.hu/assets/upload/05\\_Engelberth-Sagi.pdf](https://kki.hu/assets/upload/05_Engelberth-Sagi.pdf) [2019.05.17.] – (5) GLIED, V. (2008): Vizkonfliktusok Afrikában. *Afrika Tanulmányok*, 2 (3) 44–53. [http://www.afrikatanulmanyok.hu/application/essay/718\\_1.pdf](http://www.afrikatanulmanyok.hu/application/essay/718_1.pdf) [2019.05.14.] – (6) GODA, P. (2012): New situation analysis method by system approach to develop the rural areas. 215–235. In SZÜCS I. – ZSARNÓCZAI S. (szerk.): *Economics of Sustainable Agriculture*. Szent István University – (7) GROTTÉ, J. (2018): Future Challenges of the Hospitality Industry. *Journal of Tourism Research*, 11–25. – (8) JÁMBORA A. (2016): *A mezőgazdasági versenyképesség és az élelmiszerbiztonság globális kérdései*. MTA doktori értekezés. 150 p. [http://real-d.mtak.hu/998/8/dc\\_1354\\_16\\_doktori\\_mu.pdf](http://real-d.mtak.hu/998/8/dc_1354_16_doktori_mu.pdf) [2019.05.14.] – (9) KÁPOSZTA J. – NAGY H. (2013): A vadászat és a vadászturizmus szerepe a vidék gazdaságában. In TINER T. – TÓTH T. (szerk.): *A falutipológiától a marketingföldrajzig*. Szent István Egyetemi Kiadó, Gödöllő, 51–66. – (10) KORTEN, D. C. (1996): *Tőkés társaságok világalalma*. Magyar Kapu Alapítvány, Budapest, 449 p. – (11) LŐKÖS L. (ifj.) (2009): *A kormányzati gazdaság alapkérdései*. Gödöllői Innovációs Központ Kft., Gödöllő – (12) Magyar Mezőgazdaság (2016): *Mauritiusi látogatás az ELTE Fűvészkertben*. 2016. 12. 21. <https://magyarmezogazdasag.hu/2016/12/21/mauritusi-latogato-az-elte-fuveszkertben> [2019.05.24.] – (13) MALLINGUH, E. – ZÉMAN, Z. (2018): Domestic Credit to the Private Sector by Banks within East Africa Economic Block. *Economy and Working Capital*, 3–4. 7–13. – (14) Mauritius Environment Outlook Report (2011): <http://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/8593?show=full> [2019.05.09.] – (15) Ministry of Agro Industry and Food Security (2008): *Mission in Mozambique*. <http://agriculture.govmu.org/English/Pages/Mission-in-Mozambique-25-28-February-2008.aspx> [2019.05.14.] – (16) NESZMÉLYI GY. (2013): *Mauritius agrárszektorának átalakulása*. A Biztonság és védelem kultúrája c. konferencia, Szent István Egyetem, 59–67. – (17) NESZMÉLYI GY. – VILLÁNYI L. (2013): Tigrisbéli Afrika partjainál? Mauritius nemzetgazdaságának fejlődése, kihívások és kilátások. In TINER, T. – TÓTH T. (szerk.) (2013): *A falutipológiától a marketingföldrajzig*. SZIE Kiadó, Gödöllő, 117–128. – (18) New Agriculturalist (2012): Country profile - Mauritius. <http://www.new-ag.info/en/country/profile.php?a=2811> [2019.05.14.] – (19) PAUPIAH, S. A. (2012): *Adaptations by SIDS and Sustainable Land Management - The case of Mauritius (UNDP/GEF/FAO/GoM funded Project on Capacity Building for Sustainable Land Management in Mauritius)*. <http://www.wamis.org/agm/meetings/wocald06/S5-Paupiah.pdf> [2019.05.14.] – (20) SEECHURN, K. – RAMTOHUL, L. – GOOGOOLYE, K. – VAGHJEE-RAJIAH, T. – NEELIA, H. (2013): *A tale of five sectors in Mauritius: Agriculture, Textile/EPZ, Tourism, Financial Services and ICT/BPO... an employment perspective*. International HRD Conference, Excellence in HRD for sustainable growth, Mauritius. 24 p. – (21) Staff Writer (2010): *Mauritius, Feasible opportunities in agriculture sector* (Board of Investment információ). 2010. július 13. <http://www.howwemadeitinafrica.com/mauritius-feasible-opportunities-in-agriculture-sector/2375> [2019.05.14.] – (22) Statistics Mauritius (2018a): *Digest of Agricultural Statistics 2017*. Ministry of Finance & Economic Development, Mauritius, Port Louis, 2018. october, 151 p. [http://statsmauritius.govmu.org/English/StatsbySubj/Documents/Digest/Agriculture/Digest\\_Agri\\_Yr17.pdf](http://statsmauritius.govmu.org/English/StatsbySubj/Documents/Digest/Agriculture/Digest_Agri_Yr17.pdf) [2019.01.09.] – (23) Statistics Mauritius (2018b): *Labour force, Employment and Unemployment*. Year 2017. [http://statsmauritius.govmu.org/English/Publications/Documents/2018/EI1382/LF\\_Yr17.pdf](http://statsmauritius.govmu.org/English/Publications/Documents/2018/EI1382/LF_Yr17.pdf) [2019.05.09.] – (24) TÓTH K. – KOZÁRI J. (2005): *Privatization of Economic Policy Background of Agricultural Extension in Western European Countries*. The Role of Education in the Process of Transition: from Consumer Society to Knowledge Society, Czech University of Agriculture Prague, 80–88. – (25) TÓTH T. (2009): *Regionális gazdaságfejlesztés és menedzsment*. Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Gödöllő, 130 p. – (26) TÓTH T. – MÁTÉ P. (2013): Vidékfejlesztés a döntéshozatali eljárások tükrében. 217–236. In TINER T. – TÓTH T. (szerk.): *A falutipológiától a marketingföldrajzig*. Szent István Egyetemi Kiadó, Gödöllő – (27) Trading Economics (2019): <https://tradingeconomics.com/mauritius/imports> [2019.05.09.] – (28) UN Comtrade (2019): *Database*. <https://comtrade.un.org/> [2019.05.09.] – (29) VIRÁG Á. – SZABÓ L. – ZSARNÓCZAI J. S. (2012): Collaboration for

successful tourism. 33–50. In SZŰCS I. – ZSARNÓCZAI S. (szerk.): *Economics of Sustainable Agriculture*. Szent István University, Gödöllő – (30) WORKMAN, D. (2019): *World Topexports*. <http://www.worldstopexports.com/top-10-exports-from-mauritius/> [2019.05.09.] – (31) World Bank Group (2019): <https://data.worldbank.org/country/mauritius> [2019.05.14.] – (32) World Richest Countries (2019): <http://www.worldsrichestcountries.com/top-mauritius-imports.html> [2019.05.14.]

## **THE ROLE OF AGRICULTURE IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF MAURITIUS**

**By: Neszmélyi, György Iván – Erdeiné Késmárki-Gally, Szilvia**

**Keywords: agricultural economy, sugar cane, production, Mauritius.**

**JEL: O13, Q17, R11.**

The paper focuses on the economic metamorphosis of Mauritius, a tiny country surrounded by the Indian Ocean, in the geographic proximity of Africa. The Mauritian economy showed spectacular development and its GDP growth is also noticeable, in 2018 the latter was 4.1%. Decades ago, the agriculture generated the overwhelming part of its national income, while nowadays the locomotive of the economy is the services sector, tourism can be considered a fundamental sector. The sugarcane-based agriculture, which is one of the colonial heritages of Mauritius contributes to the GDP in 4% only. In spite of the more or less steady and stable economic growth, due to her geographic endowments and the limited arable lands, Mauritius will need significant food-imports in the future. In terms of the agricultural trade balance, Mauritius is net agricultural importer. Food supply and the preservation of the limited sweet water reserves belong to the main national security issues. The most important factors of the agricultural development are sustainability, efficiency and the application of environment-sound technologies. Besides fostering the economic growth, the government of Mauritius is committed to protect the environment, facilitate the social stability, reduction of unemployment and the eradication of poverty and corruption. In the global economy Mauritius tries to find its place by improving its relations with bigger economic hubs in the world (e.g. China, India, Europe) and it endeavours to

play a bridge role between the inter Asian-African investments. The study attempted to draw lessons for the Hungarian readers and professionals – the foreign economic policy relying successfully on the geographic endowments and comparative advantages of the country and also the policies that are strongly devoted to the enhancement of sustainability and environmental protection have to be underlined.